

ՇՆՈՐՀԱՏԱՆԴԷՍ ԱՐԺՇ. Տ. ԶԱԷՆ Ա. ՔՆՆՅ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ «ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ»-Ի Դ. ՆԱՏՈՐԻ Գ. ԳԻՐՔԻ ՆՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ուրբաթ, Նոյեմբեր 21, երեկոյեան ժամը 7.30-ին, Առաջնորդարանի համալիրին մէջ տեղի ունեցաւ շնորհահանդէս՝ թեմի հոգևորականաց դասու անդամներէն Արժշ. Տ. Զաւէն ա. քնյ. Արզումանեանի «Ազգապատում»ի Դ. Նատորի Գ. Գիրքի հրապարակութեան առիթով:

Երեկոյթը, որ կը վայելէր Ամերիկայի Արեւելեան թեմի առաջնորդ Գերշ. Տ. Խաժակ արքեպս. Պարսամեանի նախագահութիւնը, կազմակերպուած էր Առաջնորդարանի Գրիգոր եւ Գլարա Զոհրապ Տեղեկապտութեան Կեդրոնին կողմէ: Ներկայ էին շրջանի հոգևորականները եւ գրասէր հասարակութիւն մը:

Բացման խօսքը կարարեց Տեղեկապտութեան Կեդրոնի վարիչ Հոգշ. Տ. Գրիգոր Ժ. վրդ. Մազսուրեան, որ ըսաւ, թէ Տէր Զաւէնի աշխատասիրութեան այս վերջին գիրքը արդէն իսկ սկսած է տարածուիլ եւ ամէն կողմէ բարձր գնահատական ստանալ, քանի որ բացառիկ տեղ մը ունի ան մեր այս շրջանի պատմագրութեան մէջ: Հայերէն լեզուով բազմաթիւ պատմական աշխատասիրութիւններ կ'ըստ մնացած են, ըսաւ Հայր Սուրբը, եւ թուց կարգ մը կիսաւարտ կարեւոր գործեր: Հայր Գրիգոր իր ուրախութիւնը յայտնեց, որ այսօր գնահատանք պիտի յայտնուի Տ. Զաւէն ա. քահանային, որ կրցաւ ամբողջացնել ժամանակակից պատմութեան նուիրուած այս կարեւոր գործը: Անցնուց նաեւ, որ բոլոր ժողովուրդները չէ, որ պատմագրութիւն ունին, օրինակ՝ հսկայ հնդկի ժողովուրդը, որ իր պատմութիւնը չէ փոխանցած, քիչ է թիւը այն ժողովուրդներուն, որոնք պատմութիւն գրած են. պատմագրութիւնը ժողովուրդի մը տրուած երկնառաք նուէր մըն է, եւ մեր ժողովուրդը այդ քիչերէն մէկն է, որ հաւանաբար քրիստոնէութեան անմիջական ազդեցութեան ներքեւ Ե. դարէն սկսեալ մշակած է իր յարուկ պատմագրութիւնը:

Ապա ելոյթ ունեցաւ Ուինվուր Փէնսիլվանիոյ Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ եկեղեցոյ հոգևոր հովիւ Հոգշ. Տ. Հայկազուն Ժ. վրդ. Նաճարեան:

Հայր Հայկազուն ըսաւ, որ «Ազգապատում»ի Գ. Գիրքը հրապարակուած է Ամերիկայի Արեւելեան թեմի Առաջնորդարանի «Զգօն եպս. Տէր-Յակոբեան» հիմնադրամին կողմէ՝ որպէս Ս. Վարդան Մարենաշարի հրապարակութիւն: Անդրադառնալով գիրքի բովանդակութեան՝ ըսաւ, որ 360 էջերէ բաղկացած այս հրապարակութիւնը նուիրուած է երջանկայիշատակ Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Հայրապետի՝ մօտ քառասուն տարիներու հայրապետական գործունէութեան եւ ժամանակակից անցքերուն: Գիրքը կը վերջանայ Երեւանի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարի կառուցմամբ, որ երազը եղած էր Վազգէն Ա. Հայրապետին: Տէր Զաւէն օգտագործած է 87 աղբիւրներ: Ներկայացուած շրջանը (1955-1995 թթ.) շատ իւրայայտուկ շրջան մըն է՝ բազմաթիւ դէպքերով եւ հետաքրքրական դէմքերով, որոնք այդ հարստութիւն մէջէն մեր դիմաց կը տողանցեն: Ինչպէս նախորդ հարստութիւնը պարագային՝ հեղինակը այս գիրքին մէջ եւս ջանացած է Օրմանեան Սրբազանի

գրելակերպին հեղինակի՝ շարունակելով պատմությունը: Պէտք է ըսել նաև, որ Օրմանեան Սրբազանի շրջանին և մանաւանդ Եղեռնին երբ Սփիւքը կազմուած էր, և հետևաբար գիտնական մեր Տէր Հայրը կրցած է աղբիւրներ գտնել և նկարագրել Սփիւքի պայմաններուն մէջ զարգացող և գործող մեր թեմերու պատմութիւնը:

Երկրորդ խօսողը՝ Պէյսայր Նիւ Եորքի Սրբոց Նահապակաց եկեղեցւոյ հոգևոր հովիւ Հոգշ. Տ. Վահան վրդ. Յովհաննէսեան իր խօսքը ներկայացուց անգլերէն լեզուով:

Հայր Սուրբը նախ ներկայացուց երեք հատորներու բովանդակութիւնը. ա) Տ. Տ. Գեորգ Ե. Սուրբնեան (1911-1930), բ) Տ. Տ. Խորեն Ա. Մուրաբեդեան և Տ. Տ. Գեորգ Զ. Չեօթեքեան (1930-1955), գ) Տ. Տ. Վազգէն Ա. Պալճեան (1955-1994): Անդրադառնալով Օրմանեան Սրբազանի «Ազգապատմութիւն»-ներուն՝ ըսաւ, որ մինչև 20-րդ դարու առաջին քառասունակը Հայ Եկեղեցւոյ պատմութեան լաւագոյն աղբիւրները կը հանդիսանան, իսկ 20-րդ դարու պատմութիւնը կը քրտի, դարձնալ երեք հատորով, Արժշ. Տ. Զաւէն ա. քինյ. Արզումանեանի քաջարի և յանդուգն աշխատասիրութեամբ:

Նախքան օրուան մեծարեալ Տէր Հայրը հրաւիրելը, հանդիսավարը ըսաւ, որ երբ Տէր Հօր առաջին հատորը լոյս տեսաւ «Ազգապատմութիւն» խորագրով, ոմանք քիչ մը վերապահութիւններ ունեցան այս մասին, բայց այդպիսիք կարելի է, որ յիշեն, թէ Ե. դարէն սկսեալ մեր բոլոր պատմագիրներուն գործերը որպէս խորագիր ունին «Պատմութիւն Հայոց», և այդ փոփոխութիւնը մէկը միւսէն առնելով՝ շարունակած են յանդիմանել: Տէր Զաւէն ալ «Ազգապատմութիւն» խորագիրը օգտագործելով ցոյց կու տայ, որ կը շարունակէ կարելի աշխատասիրութիւն մը, և երկրորդ՝ կ'ոգնելով կարելի հեղինակ մը, իսկ մենք այսօր զինք պատրուելով կ'ոգնելոյնք նաև հանգուցեալ մեծանուն Մաղաքիա արքեպս. Օրմանեանը, որուն աշակերտներուն աշակերտներուն աշակերտքն Տէր Հայրը Անթիլիասի Դպրեվանքի իր ուսանողութեան շրջանին: Կենսագրական անհրաժեշտ տեղեկութիւններ տալէ ետք՝ հրաւիրեց Արժշ. Տ. Զաւէն ա. քինյ. Արզումանեանը՝ որպէսզի իր խօսքը ըսէ:

Տէր Զաւէն նախ շնորհակալութիւն և երախտագիտութիւն յայտնեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ.ին, որ «Օրհնութեան Գիր» շնորհած էր իր աշխատասիրած Գ. Գիրքի հրատարակութեան առիթով, առաջնորդ Գերշ. Տ. Նաժակ արքեպս. Պարսամեանին, որ կարգադրութիւններ ըրած էր որպէսզի երեք հատորներն ալ հրատարակուին Առաջնորդարանի «Զգօն» եպս. Տէր-Յակոբեան Հիմնադրամ»-ին կողմէ, ինչպէս նաև երկու բանախօսներուն: Յիշելով անուններ՝ ան ըսաւ, որ մեր պատմութեան իւրաքանչիւր շրջանը ունեցած է իր պատմագիրը, և 20-րդ դարը քարքեր չէր կրնար ըլլալ միւս դարերէն: «Գ. Գիրքը ընդգրկող պատմութեան ակնանայես վկան և նաև մասնակիցը եղած եմ», - ըսաւ Տէր Հայրը, և իր ուրախութիւնը յայտնեց, որ կարելիութիւնը ունեցած է աւարտելու և քաղաքացիութեան յանձնելու վերջին աշխատասիրութիւնը: «Աղբիւրներու հարցը շատ կարելի է, աղբիւրներու ընտրութիւնը կարարելու ընթացքին շատ զգոյշ պէտք է ըլլալ. անոնց վաւերականութիւնը շատ կարելի է: Ուրախ եմ, որ Սովետական իշխանութեան օրերու Հայ Եկեղեցւոյ պատմութիւնը, պատմական փաստաթուղթերն և վաւերագիրները՝ քաղուած, վեց հատորներով հրատարակուեցան, այդ գիրքերը մեծապէս օգտակար հանդիսացան Բ. Գիրքի պատրաստութեան շրջանին»: Շնորհակալութիւն յայտնեց նաև այն եկեղեցական առաջնորդներուն, որոնք ընդառաջելով իր խնդրանքին՝ դրկած էին իրենց գաղութ-

ներու պարմութեան վերաբերեալ թղթակցութիւններ եւ փաստաթուղթեր: Տէր Զաւէն իր մեկնաբանութիւնը ներկայացուց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի ընտրութեան պարագաներուն մասին, թէ ինչպէս աստուածային միջամտութեամբ եւ նախախնամութեամբ անկրօն Սովկական Միութեան ու Հայաստանի Կառավարութեան միաձայնութեամբ ճիշդ անձը ընտրուեցաւ որպէս Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս: «Վազգէն Վեհափառ իմաստութիւնն ու դիւանագիտութիւնը ունեցաւ Հայ Եկեղեցին ծանօթացնելու աշխարհին եւ աշխարհը դէպի Էջմիածին առաջնորդելու» խօսքերով Արժշ. Տ. Զաւէն ա. քինյ. Արգումանեան վերջացուց իր ելոյթը:

Թեմակալ առաջնորդ Գերշ. Տ. Խաժակ արքեպս. Պարսամեան իր փակման խօսքին մէջ ըսաւ. «Մեզի համար ուրախութիւն եւ պարիւ է հաստատել, որ Օրմանեան Սրբազանի գրած «Ազգապարտում»ի երեք հատորներուն շարունակութիւնը, դարձեալ երեք հատորներով, գրելու յանդգնութիւնը, բաջութիւնն ու «սրբազան խնթութիւնը» ունեցած է մեր թեմի աւագ եկեղեցականներէն մէկը, յանձինս Տ. Զաւէն ա. քինյ. Արգումանեանի, որ ծանօթ է իր գրական վաստակով՝ նախնաց գործերու թարգմանութիւններով, ուսումնասիրութիւններով եւ հովուական արդիւնքներով: Իսկ «Ազգապարտում»ի յանելուածական երեք կոթողական հատորներու հրապարակութիւնով ան իրապէս արժեցուց փարիներ առաջ Քոլումպիա Համալսարանէն իր սրացած Տոքթորայի աստիճանը:

«Անվարան կերպով կրնանք վկայել, որ Տէր Զաւէն յաջողած է պարմութիւնը արձանագրել անաչառ եւ առարկայական կերպով: Եւ այդ աշխատանքին արդիւնքը փոխանցած է ընթերցողին հաղորդական, բայց ոչ հասարակ, այլ վերամբարձ ոճով մը, որ վայել է եկեղեցական պարմագրութեան:

Օրմանեան Սրբազան չկրցաւ վայելել իր «Ազգապարտում»ի Գ. Հատորի հրապարակումը: Ուրախ ենք, որ մեր սիրելի Տէր Զաւէնը այդ բախտը ունեցաւ, եւ մենք այսօր հաւաքուած ենք միասնաբար շնորհատրելու զինք եւ հրապարակաւ մեր գնահատանքը յայտնելու իրեն:

Վարձքդ կատար, Արժշ. Տ. Զաւէն ա. քինյ. Արգումանեան:

Երեկոյթի աւարտին ներկաները առիթ ունեցան շնորհատրելու հեղինակ Տէր Հայրը եւ մակագրել փալու գիրքերը:

ԴԻԲՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ